

JUNI 2026 · FOLKEVERSJON AV DEN ØKONOMISKE ANALYSEN AV KVINNHERAD KOMMUNE

Kva skjer med pengane i Kvinnherad?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bakorda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Kvinnherads økonomi fann. Og Kvinnherad har ein interessant tvist: ein kommune som *tener* godt på kraft og havbruk, har ein pen sparekonto og til og med har fjerna eigedomsskatten på folk sine hus — men der sjølve den daglege drifta likevel går med underskot.

+131 mill.

så mykje meir enn forventa brukar kommunen på eldreomsorg og hjemmetenester kvart år — og det nesten dubla seg på eitt år. Den lange, spreidde geografien er dyr

23 %

så stor er sparekontoen målt mot årsinntekta — godt over snittet. Men pengane kjem frå kraft og havbruk, ikkje frå overskot i drifta

minus

sjølve den daglege drifta gjekk i underskot i 2025 (netto driftsresultat –1,4 %). Kommunen ser rik ut, men brukar meir enn han tener på drifta

Tenk på kommunen som ein husstand: Kvinnherad har gode «sideinntekter» — kraftverk, havbruk og eit Havbruksfond gir pengar nesten som ein leigeinntekt. Difor har familien til og med slutta å krevje inn eigedomsskatt frå naboane sine hus, og har lagt seg opp ein pen sparekonto. Men dei faste «rekningane» — eldreomsorg, skule, helse — er ekstra dyre fordi familien bur spreidd utover ein stor gard med lang veg mellom husa. Og dei har stor bustadgjeld. Så sjølv om sideinntektene og sparekontoen får dei til å sjå rike ut, går sjølve hushaldninga med underskot kvar månad. Det er omtrent det som skjer i Kvinnherad no.

Grunnlaget for dette heftet er ei full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunen sine egne rapportar, tilsyn og budsjett). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026). Kommunen brukar nynorsk.

Kvinnherad brukar meir enn forventa på dei store tenestene — og mest på eldreomsorg

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange eldre treng meir omsorg, ein med mange barn treng meir skule. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Kvinnherads faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA TYDER DET?
Eldreomsorg og hjemmetenester	131 mill. meir	Det store talet — og det nesten dubla seg på eitt år. Lang, spreidd geografi. Les neste side
Grunnskole	58 mill. meir	Spreidd skulestruktur med fleire bygdeskular — men karakterane er normale
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	16 mill. meir	Over forventa
Barnehage	16 mill. meir	Over forventa — fleire mindre barnehagar spreidd utover
Sosialhjelp m.m.	5 mill. mindre	Litt under forventa (låg i ein liten kommune kan svinge frå år til år)
Barnevern	8 mill. mindre	Under forventa (få saker gir store utslag i ein liten kommune)
Administrasjon («byråkratiet»)	12 mill. mindre	Under forventa — administrasjonen vert halden stram

Det viktigaste: Kvinnherad brukar klart meir enn forventa på dei tre store tenestene — eldreomsorg, skule og helse — medan administrasjonen vert halden stram. Eldreomsorga åleine kostar 131 millionar meir enn det folketalet tilseier, og avstanden nesten dubla seg frå året før. Spørsmålet er ikkje at kommunen «sløser» — mykje av dette er den lange, spreidde geografien som gjer alt dyrare. Spørsmålet er kor mykje av meirutgifta som er uunngåeleg geografi, og kor mykje som kan hentast ved å organisere tenestene smartare.

Reknestykket viser altså ein kommune der **dei store velferdstenestene er dyre — særleg eldreomsorga**. Det er forklarleg: Kvinnherad er ein vidstrekt fjord- og øykommune med fleire bygdesenter (Rosendal, Husnes, Halsnøy, Ølve), og det kostar meir å gi gode tenester når folk bur

spreidd og avstandane er lange. Kvifor eldreomsorga er så mykje dyrare enn forventa, forklarar vi på neste side.

Kvifor er eldreomsorga 131 millionar dyrare enn forventa?

Eldreomsorga er Kvinnherads desidert største utgiftsfunn: kommunen brukar 131 millionar meir enn folketalet tilseier — og avstanden nesten dubla seg frå 2024 til 2025. Det handlar ikkje om sløsing, men om geografi, demografi og korleis tenesta er bygd opp.

- **Lang og spreidd geografi.** Kvinnherad er ein vidstrekt fjord- og øykommune med fleire bygdesenter framfor éin tettstad. Det betyr fleire mindre sjukeheimar og omsorgssenter, og lange reiseavstandar når hjelpa skal heim til folk. Begge delar gjer kvar krone dyrare enn i ein tettbygd kommune.
- **Mange eldre — og fleire kjem.** Kommunen har relativt høg dekning av institusjonsplassar (19 % av dei over 80), og gruppa over 80 år veks frå rundt 900 i dag til rundt 1 400 fram mot 2040. Behovet aukar altså, ikkje minkar.
- **Mest pengar går til hjelp i heimen — ikkje sjukeheim.** Sjølv om den lokale debatten handlar om sjukeheim, viser tala at det er **hjelp heime hos folk** (heimesjukepleie og praktisk bistand) som kostar mest. Å køyre hjelp heim over lange fjord- og øyavstandar er dyrt — og det er her hovuddelen av meirutgifta ligg.

Kort sagt: Det er ikkje sløsing som gjer eldreomsorga dyr i Kvinnherad. Det er ein lang, spreidd geografi, mange eldre og ei dyr heimeteneste over store avstandar. Mykje av dette er uunngåeleg. Men det høge nivået er òg eit teikn på at det kan finnast eit innsparingspotensial i måten tenestene er organisert på — til dømes færre og større einingar — sjølv om det er politisk vanskeleg når bygdesentra står på spel.

Eit varsko frå staten: I 2019 førte Statsforvaltaren tilsyn med heimetenestene til eldre i Kvinnherad og fann eit lovbrøt: kommunen passa ikkje godt nok på **ernæringa** til dei eldre som fekk hjelp heime — det var ikkje sett i system å fange opp underernæring. Dette traff nettopp den dyraste og raskast veksande delen av eldreomsorga. Samtidig har lokalavisa omtalt at kommunen brukar store summar på å leige inn vikarar i helse og omsorg. Begge delar minner om at den dyre eldreomsorga også må vere forsvarleg og godt bemanna — det handlar ikkje berre om kroner.

Rik på kraft — men med underskot i den daglege drifta

23 %

sparekontoen
(«disposisjonsfondet») målt mot
årsinntekta — godt over
landssnittet

minus

men sjølve den daglege drifta
gjekk i underskot i 2025 (–1,4 %).
Sparepengane kjem frå kraft og
havbruk, ikkje frå overskot i drifta

96 %

kommunens lån svarar til nesten
ei heil årsinntekt — høg gjeld
som pressar drifta saman med
rente og avdrag

Her er den ærlege historia. Kvinnherad *ser* rik ut. Men rikdommen kjem utanfrå — frå kraft og havbruk — ikkje frå at sjølve drifta går godt.

Sparepengar frå kraft og havbruk

Kvinnherad er ein kraft- og havbrukskommune. Eigedomsskatt på kraftverk (rundt 82 millionar), inntekter frå sal av konsesjonskraft (rundt 41 millionar), konsesjonsavgift (rundt 10 millionar) og pengar frå statens Havbruksfond (rundt 36 millionar) er rygggrada i sparekontoen på 23 prosent. Det er altså **ikkje** sterk skatteinngang frå innbyggjarane som har bygd fonda — det er krafta og havbruket. Difor har kommunen til og med valt å **fjerne eigedomsskatten på vanlege hus, hytter og næring**, og krev han no berre på kraftanlegg, kraftnett og oppdrettsanlegg i sjøen. Folk slepp altså eigedomsskatt fordi krafta og havbruket betaler velferda.

Høg gjeld og underskot i drifta

Men det er ei bakside. Sjølve den daglege tenestedrifta gjekk i underskot i 2025 — kommunen brukte litt meir på drift enn han fekk inn (netto driftsresultat –1,4 prosent). Samtidig har kommunen høg gjeld, nesten ei heil årsinntekt, og rente og avdrag pressar drifta. Det er **dette** — gjelda pluss driftsunderskotet — som er den verkelege innstrammaren, ikkje for låge inntekter. Difor har lokalavisa omtalt at det er «slått alarm» om budsjettkutt i helsesektoren, sjølv om kommunen utad har eit stort fond.

Den sårbare sida: Fordi rikdommen kjem frå kraftpris, havbruksoverføringar og avkastning på fondet, er Kvinnherad sårbar om desse fell. Eit dårleg kraftår eller mindre havbrukspengar kan raskt svekke handlingsrommet. Kommunen har difor laga seg ein eigen «handlingsregel» for kor mykje av desse ekstraintektene som kan brukast. Den fjerna eigedomsskatten på hus og næring er ei inntektskjelde som ligg ubrukt — å gjeninnføre han er eit heilt legitimt politisk val, og å la vere er det òg, men det er eit reelt val som bør takast med opne auge.

Det ærlege biletet er altså verken «Kvinnherad er styrtrik og har ingen problem» eller «Kvinnherad er blakk». Det er ein kommune som er **rik på finans, men med underskot i**

drifta: gode kraft- og havbruksinntekter og eit pent fond, men ei dyr, spreidd tenestedrift og høg gjeld som gjer at kvardagsøkonomien likevel er stram.

Lita ordliste — «gresk» omsett til norsk

Netto driftsresultat

Det som er att av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 hadde Kvinnherad eit lite **underskot** (minus 1,4 %) — altså brukte kommunen litt meir på drift enn han fekk inn. Det er denne daglege drifta som er stram, sjølv om sparekontoen er stor.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Målt i prosent av årsinntekta. Kvinnherad: 23,4 % — høgt. Men fondet er bygd opp av kraft- og havbruksinntekter, ikkje av overskot i drifta.

Kraft- og havbruksinntekter

Kvinnherad får store «sideinntekter» frå kraftverk (eigedomsskatt ~82 mill., konsesjonskraft ~41 mill., konsesjonsavgift ~10 mill.) og frå statens Havbruksfond (~36 mill.). Desse finansierer mykje av velferda — men dei svingar med kraftpris og havbruk, så kommunen er sårbar om dei fell.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Kvinnherad rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at eldreomsorg, skule og helse ligg over forventa behov, medan administrasjonen ligg under.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Kvinnherads gjeld svarar til rundt 96 % av ei heil årsinntekt. Saman med driftsunderskotet er det rente og avdrag på denne gjelda som strammar drifta mest.

Eigedomsskatt

Ein skatt kommunen kan velje å krevje inn på eigedommar. Kvinnherad har **fjerna** han på vanlege hus, hytter og næring, og krev han berre på kraftanlegg, kraftnett og oppdrett i sjø. Ei mogleg inntekt som ligg ubrukt på folk sine bustader.

Endelegje tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står att som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Kvinnherads eigne budsjett, statlege tilsyn og lokalavisa Kvinnheringen. Kvar einaste tallpåstand er sporbar til kjelda. Nokre av kommunen sine eigne ferske resultattal låg bak tekniske sperrer og kunne ikkje hentast — det er rapporten ærleg om.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «meir enn forventa», tyder det ikkje sløsing — det kan vere bevisst og nødvendig drift over ein dyr, spreidd geografi. Og når noko kostar «mindre enn forventa», tyder det ikkje at tilbodet er dårleg. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva.